

HU

HU

HU

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 21.4.2009
COM(2009) 174 végleges

**A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK ÉS
AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK**

**a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok
elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról**

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK

a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról

1. BEVEZETÉS

1.1. Háttér

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelet (Brüsszel I.)¹ (a továbbiakban: a rendelet) képezi a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott európai igazságügyi együttműködés keretét. Egységes szabályokat határoz meg a joghatósági összeütközésből adódó problémák rendezésére, valamint megkönnyíti a bírósági határozatok, perbeli egyezségek és közokiratok szabad forgalmát az Európai Unióban. A rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. évi brüsszeli egyezmény² (a továbbiakban: a Brüsszeli Egyezmény) helyébe lépett, amelyet az új tagállamok egyezményhez való csatlakozásáról szóló számos egyezmény módosított.

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról az Európai Közösség és Dánia között megállapodás született, amely 2007. július 1-jei hatállyal biztosítja a rendelet rendelkezéseinek alkalmazását Dániában³. Az ugyanezen területet szabályozó, 1988. évi Luganói Egyezmény köti egyrészt a tagállamokat és köztük Dániát, és másrészt Izlandot, Norvégiát és Svájcot⁴. A közeljövőben ez utóbbi egyezmény helyébe a Közösség, Dánia és a fent említett államok közötti egyezmény lép majd⁵.

1.2. E jelentés

E jelentés a rendelet 73. cikkének értelmében készült egy olyan általános tanulmányra alapozva, amelyet a Bizottság megbízásából a rendelet gyakorlati alkalmazásáról állítottak össze⁶. Ezenfelül a Bizottság további tanulmányt készített azzal a céllal, hogy elemezze azokat a meglévő nemzeti joghatósági szabályokat, amelyeket olyan ügyekben kell alkalmazni, ahol az alperes lakóhelye nem tagállamban található (kiegészítő joghatóság)⁷. A Bizottság készített továbbá még egy tanulmányt⁸ azon hatásokról, amelyeket a joghatósági

¹ HL L 12., 2001.1.16., 1. o.

² HL C 27., 1998.1.26., 1. o.

³ HL L 299., 2005.11.16., 62. o.

⁴ HL L 319., 1988.11.25.

⁵ HL L 339., 2007.12.21., 1. o.

⁶ A tanulmányt (a továbbiakban: az általános tanulmány) Prof. Dr. B. Hess, Prof. Dr. T. Pfeiffer és Prof. Dr. P. Schlosser készítette. Megtalálható a

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm címen.

⁷ A tanulmányt Prof. A. Nuyts készítette. Megtalálható a

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm címen.

⁸ A tanulmányt a GHK Consulting készítette. Megtalálható a

http://ec.europa.eu/dgs/justice_home/evaluation/dg_coordination_evaluation_annexe_en.htm címen.

megállapodásokról szóló hágai egyezmény⁹ Közösség általi esetleges megerősítése váltana ki. E jelentés figyelembe vette a bírósági határozatok Európai Unióban történő végrehajtásáról szóló azon tanulmányt is, amelynek elkészítésére a Bizottság 2004-ben adott megbízást¹⁰. Végezetül, 2005 során a polgári és kereskedelmi ügyekben illetékes Európai Igazságügyi Hálózat a Bizottság által készített kérdőív alapján tájékoztatást nyújtott a rendelet gyakorlati alkalmazásáról.

E jelentés célja bemutatni a rendelet alkalmazásának értékelését az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak. Zöld könyv kíséri, amely a javítást szolgáló lehetséges megoldásokra tesz javaslatokat, figyelembe véve az e jelentésben felvetett kérdéseket. Mindkét dokumentum a rendelet működéséről szóló nyilvános konzultáció alapját képezi.

2. A RENDELET ÁLTALÁNOS ALKALMAZÁSA

2.1. A rendelet alkalmazására vonatkozó statisztikai adatok

A legtöbb tagállamban nem gyűjtenek rendszeresen statisztikai adatokat a rendelet alkalmazásáról. Mindazonáltal lehetséges volt adatot gyűjteni az egyes tagállamok igazságügyi minisztériumainak központi adatbázisaiból, a tagállami bíróságokkal való közvetlen kapcsolatfelvétel, valamint az egyéb érdekeltekkel készített interjúk révén, továbbá a kereskedelmi és egyetemi adatbázisokból és jogtudományi publikációkból.

Különbséget kell tenni egyrészt a joghatósági szabályok, valamint másrészt a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályok között. A rendeletet általában leginkább a gazdasági központokban és határrégiókban alkalmazzák. A joghatósági szabályokat általában viszonylag kevés számú ügyben, azaz az összes polgári ügy kevesebb mint 1%-tól a határrégiókban előforduló 16 %-ig alkalmazzák¹¹. Az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályokat gyakrabban alkalmazzák, de nem sikerült átfogó adatokhoz jutni a bíróságok által kibocsátott végrehajthatósági határozatok számáról. A számadatok a nagyon alacsonytól (így pl. a 2004-ben Portugáliában hozott 10 ilyen határozattól) a nagyobb gyakoriságig (azaz pl. a 2004-ben Luxemburgban hozott 420 ilyen határozatig) terjednek, hasonlóképpen a határrégiókban csúcsértéket mutatva (ahogy pl. 301 ilyen határozat született az Ausztriával közös határhoz közeli német Landgericht Traunstein bíróságain).

2.2. A rendelet általános értékelése

Általában véve a rendeletet kifejezetten sikeres jogszabálynak tekintik, amely az átfogó joghatósági szabályokra, a párhuzamos eljárások összehangolására és a határozatok szabad forgalmára alapuló igazságügyi együttműködés hatékony rendszere révén megkönnyíti a határokon átnyúló perek vitelét. Az igazságügyi együttműködés rendeletben meghatározott rendszere sikeresen alkalmazkodott a folyamatosan változó intézményi környezethez (a

⁹ Lásd az Egyezmény aláírására vonatkozó bizottsági javaslatot COM(2008) 538 és SEC(2008) 2389, 2008.9.5.

¹⁰ Tanulmány a bírósági határozatok Európai Unióban történő végrehajtása hatékonyságának javításáról: a kötelezett vagyona, a bankszámlák letiltása, az előzetes végrehajtás és a védintézkedések átláthatósága. A Prof. dr. B. Hess által készített tanulmány megtalálható a http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf címen.

¹¹ A statisztikák alapjául a főképpen 2003 és 2005 között gyűjtött adatok szolgáltak.

kormányközi együttműködéstől az európai integráció eszközeig) és a modern üzleti élet kihívásaihoz. Ily módon a gyakorlati szakemberek körében nagy elismerésre tett szert.

A rendelet működését övező általános elégedettség azonban nem zárja ki a további javításának lehetőségét.

3. A RENDELET EGYES PONTJAINAK KÜLÖN ÉRTÉKELÉSE

3.1. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás eltörlése Az Európai Tanács által a tamperei (1999) és a hágai (2004) programban adott politikai megbízatás értelmében¹² a rendelet felülvizsgálatának fő célja a rendelet hatálya alá tartozó valamennyi ügytípusban a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás eltörlése.

A meglévő végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás tekintetében az általános tanulmány rámutatott, hogy ha a kérelem hiánytalan, az elsőfokú tagállami bíróságok előtti eljárás átlagosan 7 naptól 4 hónapig szokott tartani. Ha azonban a kérelem hiányos, az eljárás tovább tart. A kérelmek gyakran hiányosak, és az igazságügyi hatóságok kiegészítő információt, különösen fordítást kérnek. A bíróságok a legtöbb végrehajthatóvá nyilvánítási kérelemnek helyt adnak (90 és 100 % között). A határozatok csupán 1–5 %-a ellen nyújtanak be fellebbezést. A fellebbezési eljárás egy hónaptól három évig tarthat, a tagállamok eltérő eljárási szokásaitól és a bíróságokra háruló munka mennyiségétől függően.

Az olyan ügyekben, ahol a végrehajthatósági határozatot vitatják, az elismerés és végrehajtás megtagadásának okaként leggyakrabban a 34. cikk (2) bekezdésének megfelelő kézbesítés elmaradására hivatkoznak. Mindazonáltal az általános tanulmány szerint az ilyen kifogásnak manapság csak ritkán adnak helyt¹³. A közrend tekintetében a tanulmány rámutatott, hogy erre gyakran hivatkoznak, ám bár csak ritkán sikeresen. Amennyiben helyt adnak a hivatkozásnak, erre leginkább csak kivételes esetben kerül sor annak érdekében, hogy védjék az alperes eljárási jogait¹⁴. Úgy tűnik, hogy polgári és kereskedelmi ügyekben a bíróságok rendkívül ritkán alkalmazzák a közrenddel kapcsolatos kivételt külföldi bíróság érdemi döntésére. Az elutasítás egyéb okaira ritkán hivatkoznak. A rendeletnek a perfüggőségre és az összefüggő eljárásokra vonatkozó szabályainak működése révén – legalábbis európai szinten – nagy mértékben sikerül elkerülni a határozatok közötti összeegyeztethetlenséget. Egyes joghatósági szabályok vizsgálata tekintetében kérdéses, hogy ez még mindig megfelel-e a külföldi bíróság joghatóságának felülvizsgálatára vonatkozó tilalomnak; ráadásul a szabály gyakorlati jelentőségét korlátozza, hogy a bíróságot mindenképpen kötik az eredeti bíróság ténymegállapításai.

3.2. A rendelet működése a nemzetközi jogrendben

A Brüsszeli Egyezmény utódjaként a rendelet a peres eljárás alperesének szempontját veszi alapul. Ilyen megközelítésben a rendelet legtöbb joghatósági szabálya csak akkor alkalmazandó, ha az alperes valamely tagállamban rendelkezik lakóhellyel. Ha az alperes lakóhelye nem valamelyik tagállamban található, a rendelet a nemzeti jogra utal (kiegészítő

¹² A tanácsi következtetéseket a polgári ügyekben megvalósuló kölcsönös elismerés programjában (HL C 12., 2001.1.15.) és a hágai program végrehajtásáról szóló cselekvési tervben [COM(2006)331] hajtották végre.

¹³ Ez különösen annak köszönhető, hogy törölték a rendeletről a rendszeres kézbesítés követelményét, mérsékelve ezáltal az alperes részéről tapasztalható visszaélések lehetőségét.

¹⁴ Lásd például a C-7/98. sz. (*Krombach*) ügyben hozott ítéletet.

joghatóság) azon helyzetek kivételével, amikor a rendelet 22. vagy 23. cikke értelmében a tagállami bíróságoknak kizárólagos joghatósága van, illetve amikor a különleges jogterületeket érintő viták egyes típusairól van szó (pl. közösségi védjegyek)¹⁵.

A rendelet működése a nemzetközi jogrendben számos, az Európai Bírósághoz idézett előzetes kérdés tárgya volt. A 412/98. sz. (*Josi*) ügyben a Bíróság kifejtette, hogy a rendeletben (korábban az Egyezményben) meghatározott joghatósági szabályokat a valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező alperes és harmadik országban lakóhellyel rendelkező félperes közötti vitákban kell alkalmazni. Ennek eredményeként a valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező alperesek támaszkodhatnak a rendelet által nyújtott védelemre olyan vitákban, amelyek további felei harmadik országban rendelkeznek lakóhellyel. A C-281/02. sz. (*Owusu*) ügyben a Bíróság úgy vélekedett, hogy a rendelet szabályai, különösen az alperes lakóhelye szerinti bíróságok joghatóságára vonatkozó főszabályok jellegüknél fogva kötelezően alkalmazandóak, és ettől nem lehet a nemzeti jogra hivatkozva eltekinteni. Ez a helyzet – mégpedig nem csak a többi tagállammal kapcsolatban, hanem akkor is, amikor a vita harmadik országgal kapcsolatos és nem köti semmi egyéb tényező másik tagállamhoz. Végezetül a rendelet harmadik országok tekintetében megvalósuló működését a Bíróság az 1/03. véleményében elemezte. Ebben a Bíróság különösen azzal érvel, hogy a rendelet joghatóságra vonatkozó szabályait akkor kell alkalmazni, amikor olyan ügyben, ahol a 22. és 23. cikk értelmében kizárólagos joghatóságot előidéző kapcsoló tényezők harmadik államban vannak, az alperes lakóhelye valamelyik tagállamban található (nincs ún. visszaható hatás).

A kiegészítő joghatóságra vonatkozó harmonizált szabályok híján nem egyforma mértékű a közösségi polgárok igazságszolgáltatáshoz való joga. A kiegészítő joghatóságról szóló tanulmány szerint különösen igaz ez olyan helyzetekben, ahol az egyik fél nem élhetne a tisztességes eljárás vagy megfelelő védelem jogával harmadik állambeli bíróság előtt. A tanulmány azt is kimondja, hogy a harmadik állambeli alperessel szembeni joghatóságot meghatározó közös szabályok hiánya veszélyeztetheti a kötelező közösségi jog alkalmazását például a fogyasztóvédelem (pl. időmegosztás), a kereskedelmi ügynökök, az adatvédelem vagy a termékfelelősség terén. Az olyan tagállamokban, ahol nem létezik kiegészítő bírósági védelem, a fogyasztók nem indíthatnak pert harmadik állambeli alperessel szemben. Ugyanez igaz például az alkalmazottakra, kereskedelmi ügynökökre, a versenyjog vagy a termékfelelősség körébe tartozó jogsértések áldozataira és azokra a magánszemélyekre, akik élni kívánnának az EU adatvédelmi jogszabályai által biztosított jogokkal. E területek mindegyikén, ahol kötelező közösségi jogszabály létezik, a közösségi kérelmezőket esetlegesen megfoszthatják az őket a közösségi szabályok alapján megillető védelemtől.

Ráadásul a harmadik állambeli bírósági határozatok Közösségben okozott hatásaira vonatkozó közös szabályok hiánya olyan helyzetekhez vezethet, amelyekben harmadik állambeli bírósági határozatokat még akkor is elismernek és végrehajtanak, ha az ilyen határozatok sértik a kötelezően alkalmazandó közösségi jogot, illetve ha a közösségi jog a tagállami bíróságok kizárólagos joghatóságát írta elő.

Végezetül a kiegészítő joghatóságról szóló tanulmány rámutatott, hogy nagy mértékű zavart és bizonytalanságot idézhet elő, hogy nincsenek harmonizált szabályok az olyan ügyek meghatározására, amelyekben tagállami bíróságok a rendelet alapján lemondhatnak joghatóságukról harmadik állambeli bíróságok javára.

¹⁵ A közösségi védjegyről szóló 40/94/EK rendelet (HL L 11., 1994.1.14., 1. o.).

3.3. A joghatóság kikötése

A joghatósági megállapodásokra alkalmazandó jog. Noha a rendelet 23. cikke – az Európai Bíróság értelmezésében – széles körben meghatározza a joghatósági megállapodások érvényességére vonatkozó feltételeket, mégis maradnak fenn bizonytalanságok e feltételek kimerítő jellegét tekintve. A tanulmány szerint néhány esetben – a rendeletben meghatározott egységes feltételeken túl – a felek közös megállapodása reziduális alapon az eljáró bíróság országa szerinti jogra, illetve a jogviszonyra alkalmazandó nemzeti jogra történő hivatkozással a nemzeti jog hatálya alá kerül. Ez nemkívánatos következményekhez vezet a tekintetben, hogy a joghatósági megállapodást az egyik tagállamban érvényesnek, míg a másikkban esetlegesen érvénytelennek tekintik.

A joghatóság megválasztása és a perfüggőség. Aggodalomnak adtak hangot a tekintetben, hogy a rendelet esetleg nem védi kielégítően a kizárólagos joghatósági megállapodásokat. Ezen aggodalmak abból a lehetőségből fakadnak, hogy az ilyen megállapodás egyik fele a joghatósági megállapodást megszegve egy tagállami bírósághoz fordul, megakadályozva ezáltal a választott bíróság előtti eljárást, amennyiben ez utóbbi kérelmet az első perindítást követően nyújtják be. A C-116/02. sz. (*Gasser*) ügyben az Európai Bíróság megerősítette, hogy a rendeletben foglalt perfüggőségi szabály miatt a később megkeresett bíróság az elsőként megkeresett bíróság joghatóságának, illetve annak hiányának megállapításáig hivatalból felfüggeszti az eljárást. A C-159/02. sz. (*Turner*) ügyben a Bíróság úgyszintén megerősítette, hogy a nemzeti jogban meglévő és a joghatósági megállapodás hatályát esetlegesen támogató eljárási eszközök (mint például a perlési tilalom) összeegyeztethetetlenek a rendelettel, amennyiben indokolatlanul összeütközésbe kerülnek azon joghatóság megállapításával, amelyet más tagállamok bíróságai a rendelet alapján saját maguk számára állapítanak meg.

Az így kialakuló párhuzamos eljárások olyan késedelmeket eredményezhetnek, amelyek károkat okoznak a belső piac megfelelő működésében. Előfordulhat, hogy az egyik fél arra használja az ilyen késedelmeket, hogy sikeresen megghiúsítsa a joghatósági megállapodás érvényesítését, és ily módon tisztességtelen kereskedelmi előnyhöz jusson¹⁶. A párhuzamos perek ezenfelül többletköltség és bizonytalanság kialakulásához vezetnek. A vállalati hitelügyletek hitelezői oldalán olyan jelenségről is beszámolnak, hogy már idő előtt pert indítanak a megállapodásban meghatározott bíróság joghatóságának biztosítása érdekében, vállalva azt a hátrányos gazdasági következményt, amellyel ez a hitelmegállapodásokban szereplő, a díjfizetés elmulasztása miatti és a keresztfelmondásra vonatkozó rendelkezések életbeléptetése tekintetében jár. E helyzetek különösen kellemetlenek olyan különleges körülmények között, mint például amikor az első per csupán nemleges megállapítási ítélet meghozatalára irányul, ami aztán az érdemi eljárást teljes mértékben megakadályozza.

A joghatósági megállapodásokról szóló hágai egyezmény. A Bizottság javasolta a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia keretében 2005. június 30-án létrejött, a joghatósági megállapodásokról szóló egyezmény aláírását¹⁷. Az egyezményt valamennyi olyan ügyben alkalmazni kell, ahol legalább az egyik fél lakóhelye EU-tagállamtól eltérő szerződő fél államban van, míg a rendelet alkalmazására akkor kerül sor, ha legalább egyik fél lakóhelye valamely tagállamban található. Ezért biztosítani kell az egyezmény és a rendelet szabályainak egységes alkalmazását. A legfontosabb kérdés itt az, hogy a tagállami bíróságok

¹⁶ Meg kell azonban jegyezni, hogy nincsenek hozzáférhető statisztikák az ilyen magatartás gyakori előfordulásának bizonyítására.

¹⁷ COM(2008)538, 2008.9.5.

joghatóságának összehangolása ellenére helyénvaló-e fenntartani két különböző jogi keretet, amelyek alkalmazása attól függ, hogy a felek harmadik államban rendelkeznek-e lakóhellyel vagy sem¹⁸. Tekintettel a párhuzamos eljárások kérdésére, az egyezmény nem tartalmaz közvetlen szabályt a perfüggőségre; a megállapodásban kikötött bíróság annak ellenére eljárhat, hogy valahol másutt párhuzamosan szintén pert kezdeményeznek. Bármely egyéb bíróságnak fel kell függesztenie vagy el kell utasítania az eljárás lefolytatását, az egyezményben meghatározott korlátozott számú helyzet kivételével.

3.4. Ipari tulajdon

A rendelet szabályainak működése az ipari tulajdont érintő kérdésekben nehézségeket keletkeztet az ilyen jogok birtokosai és az e jogokat vitatók számára egyaránt. Az első ilyen nehézség a perfüggőségi szabály működésével kapcsolatos. Az ipari tulajdonnal kapcsolatos bírósági eljárások az egyik olyan terület, ahol a felek oly módon próbálják meggátolni, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság gyakorolhassa joghatóságát, hogy lehetőleg olyan – joghatósággal többnyire (bár nem kizárólag) nem rendelkező – másik bíróság előtt indítanak eljárást, amely olyan államban található, ahol a joghatóság kérdésében és/vagy érdemi kérdésekben el szokott húzódnani az eljárás. Az ilyen taktika (az ún. torpedó-stratégia) különösen visszaélés jellegűnek tekinthető, ha az első eljárások célja a felelősség alóli mentesség kimondatása, megakadályozva ezáltal, hogy a másik fél egy joghatósággal valóban rendelkező bíróság előtt érdemi kérdésben eljárást kezdeményezhessen. Ez akár olyan helyzethez is vezethet, hogy egyáltalán nem lehet kártérítési pert indítani: például ha egy szabadalom bitorlása miatt indított keresettel megkeresett bíróság megtagadja az eljárást azon az alapon, hogy megállapítási ítéletre irányuló kérelmet már másik tagállamban benyújtottak, megtörténhet, hogy a jogsértési eljárást ezt követően már nem is lehet lefolytatni, és hogy a megállapítási ítélet meghozatalára kért bíróságnak nincs is joghatósága a jogsértési kérelem elbírálására.

A torpedó-stratégiát nem csak megállapítási ítéletek tekintetében alkalmazzák, hanem olyan jogsértési keresetekben benyújtott ellenkérelmeknél is, amelyek ipari tulajdonjogok, így például szabadalom érvénytelenségére alapulnak. A jogsértési eljárások alperesei sikeresen akadályozhatják meg ezen eljárások lefolytatását oly módon, hogy védekezésül a szabadalom állítólagos érvénytelenségére hivatkoznak¹⁹. Mivel a szabadalmak érvényességére vonatkozó pereket azon tagállam bíróságai előtt kell kezdeményezni, ahol a szabadalmat bejegyeztették, a jogsértéssel foglalkozó bíróságnak fel kell függesztenie az eljárást az érvényességre vonatkozó eljárás lezárásáig. Ez komoly késedelmeket okozhat, különösen ha az alperes nem (gyorsan) indítja el az érvényesség megállapítására vonatkozó eljárást. Ráadásul nincs is minden tagállamban lehetőség arra, hogy az ipari tulajdonjog megsértésének áldozata a szabadalom érvényességét kimondó megállapítási ítéletre kérelmet nyújthasson be.

A szabadalmi perek terén jelentett következő nehézség az, hogy nem lehet összevont eljárást indítani európai szabadalom több bitorlója ellen, ha e személyek vállalkozások csoportjához tartoznak és összehangolt politikának megfelelően járnak el²⁰. A valamennyi érintett joghatóság előtti perindítási kötelezettség magas költségekkel járna az áldozat számára és gátolná a kérelem hatékony elbírálását.

¹⁸ A Hágai Egyezményből és a rendeletből fakadó különféle helyzetek széles körű elemzése megtalálható a fent említett hatástanulmányban és különösen annak IV. mellékletében (vö. a 8. lábjegyzettel).

¹⁹ A C-315/01. sz. (GAT) ügy.

²⁰ A C-539/03. sz. (Roche Nederland) ügy.

3.5. Perfüggőség és összefüggő eljárások

A rendelet perfüggőségre és összefüggő eljárásokra vonatkozó szabályainak alkalmazása néhány egyéb esetben is gondokat okozott.

A rendelet 22. cikkében foglalt kizárólagos joghatóság tekintetében a tanulmány nem bizonyította, hogy a gyakorlatban feltétlenül szükség lenne a főszabály alóli kivételekre. Mindazonáltal torpedó-stratégiát más egyéb területen is jelentettek, így például a vállalati hitelezésnél és versenyjogi ügyekben. Ennek eredményeképpen meg kellene vizsgálni, hogy szükség van-e a meglévő perfüggőségi szabály általában vett olyan irányú javítására, amely által megelőzhetővé válnának a visszaélészerű eljárási taktikák, valamint hatékonyá válna az igazságszolgáltatás a Közösségben.

Az összefüggő eljárásokra vonatkozó szabálynál azon követelmény, amelynek értelmében mindkét pert fel kell függeszteni és az összefüggő eljárások összevonásának feltételeire a nemzeti jogot kell alkalmazni, akadályozza az eljárások hatékony, közösségi szintű összevonását. Jelenleg nem lehet a rendelet alapján csoportos kereseteket benyújtani, különösen az olyanokat nem, ahol egy tagállam bíróságai előtt több felperes áll ugyanazon alperessel szemben²¹. Ilyen összevonásra gyakran van szükség, így például a kollektív fogyasztói jogorvoslat érdekében, illetve az EK trösztellenes szabályainak megsértése miatt indított kártérítési keresetekben²². Amennyiben a másodikként megkeresett bíróság a 28. cikk (2) bekezdése értelmében megtagadja per lefolytatását, úgy az (ideiglenesen) negatív joghatósági ütközéshez vezethet, ha az elsőként megkeresett bíróság úgy ítéli meg, hogy nincs joghatósága az érintett kereset tekintetében.

A rendelet egyik legjelentősebb újítása azon időpont meghatározásának bevezetése volt, amikortól az eljárást a perfüggőségre és az összefüggő eljárásokra vonatkozó szabályok értelmében felfüggesztettnek kell tekinteni. E meghatározás működése általában véve kielégítőnek tűnik. Értelmezése körül azonban némi bizonytalanság merült fel, amelyet esetleg helyénvaló lenne tisztázni, például a kézbesítésért felelős hatóság, a bírósághoz való benyújtás dátuma és ideje, illetve a kézbesítésért felelős hatóság általi átvétel tekintetében.

3.6. Ideiglenes intézkedések

Az ideiglenes intézkedések továbbra is olyan területet képeznek, ahol a tagállamok nemzeti eljárási jogszabályainak sokfélesége megnehezíti az ilyen jellegű intézkedések szabad forgalmát.

Az első ilyen nehézséget azon védintézkedések jelentik, amelyeket az alperes idézése nélkül rendelnek el és amelyek célja az alperes előzetes értesítése nélküli végrehajtás. A C-125/79. sz. (*Denilauler*) ügyben a Bíróság úgy vélekedett, hogy az ilyen, a másik fél részvétele nélkül zajló intézkedések a rendelet elismerési és végrehajtási rendszerén kívül esnek. Nem teljesen egyértelmű azonban, hogy az ilyen intézkedéseket el lehet-e ismerni és végre lehet-e hajtani a rendelet alapján, ha az alperesnek ezt követően lehetősége van az intézkedést megtámadni.

Nehézségeket okoznak továbbá az információ és bizonyíték megszerzésére irányuló védintézkedések is. A C-104/03. sz. (*St. Paul Dairy*) ügyben a Bíróság megállapította, hogy egy tanú olyan célú meghallgatásának elrendelése, amely révén a kérelmező eldöntheti egy

²¹ A 6. cikk (1) bekezdése csak több alperes esetén teszi lehetővé az összevont tárgyalást.

²² Lásd a kollektív fogyasztói jogorvoslatról szóló zöld könyvet [COM(2008)794, 2008.11.27.] és az EK trösztellenes szabályainak megsértésén alapuló kártérítési keresetekről szóló fehér könyvet [COM(2008)165, 2008.4.2.].

esetleges per elindításának célszerűségét, nem tartozik az ideiglenes, köztük a védintézkedések fogalma alá. Nem teljesen egyértelmű, hogy az ilyen rendelkezések – általában véve – milyen mértékben vannak kizárva a rendelet 31. cikkének hatálya alól. Az a javaslat született, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés javítása érdekében célszerű lenne, ha a rendelet az ilyen jellegű intézkedések meghozatalára – az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróságok joghatóságán kívül – a keresett információ vagy bizonyíték helye szerinti tagállami bíróságok joghatóságát is kimondaná. Ez különösen jelentős a tengerjogi ügyekben, valamint a szellemi tulajdonnal kapcsolatos ügyekben, ahol a bizonyíték megszerzésére házkutatási parancs kibocsátásával, a bitorlás tárgyának részletes leírásával, illetve azok fizikai lefoglalásával kerül sor²³.

További nehézségekről számoltak be azon feltételek alkalmazásával kapcsolatban is, amelyeket Bíróság a C-391/95. sz. (*Van Uden*) és a C-99/96. sz. (*Mietz*) ügyben határozott meg az ügy érdemében joghatósággal nem rendelkező bíróság által elrendelt ideiglenes intézkedésekre vonatkozóan. Különösen az nem világos, ahogyan a „kért intézkedés tárgya és a területi joghatóság közötti valós kapcsolatot” értelmezni kellene. Különösen ez a helyzet akkor, amikor az intézkedés célja időközi kifizetést elérni, illetve még általánosabban véve, amikor az intézkedés nem a vagyontárgy zár alá vételére irányul.

Végezetül azon követelmény, hogy időközi kifizetés esetén a visszafizetést garantálni kell, értelmezési nehézségekhez vezet, és magas költségeket is eredményezhet, amennyiben úgy tekintik, hogy az ilyen visszafizetést a kérelmező részéről esetlegesen csak banki garanciával lehet biztosítani.

3.7. A rendelet és a választottbírósági eljárás érintkezési pontjai

A választottbírósági eljárás a rendelet hatályán kívül esik, amit az indokol, hogy a választottbírósági megállapodások és határozatok elismerését és végrehajtását az 1958. évi New York-i Egyezmény szabályozza, amelynek valamennyi tagállam szerződő fele. A kivételek széles köre ellenére a rendeletet néhány esetben úgy értelmezték, hogy kiterjedjen a választottbírósági eljárásokra, illetve a választottbírósági határozatok elismerésére/végrehajtására. A választottbírósági határozatot is magukban foglaló határozatokat a rendelettel összhangban majdnem mindig elismerik és végre is hajtják. Ha a vita érdemi része a rendelet hatálya alá tartozik, úgy a 31. cikk alapján meghozhatók²⁴ a választottbírósági eljárások érdemi részére vonatkozó ideiglenes intézkedések.

A tanulmány rámutatott, hogy a rendelet és a választottbírósági eljárás közötti érintkezési pontok miatt nehézségek merülhetnek fel. Különösen – noha az 1958. évi New York-i Egyezmény a tapasztalatok szerint kielégítően működik – párhuzamos bírósági és választottbírósági eljárások alakulnak ki, amikor a választottbírósági rendelkezés érvényességét a választott bíróság jóváhagyja, a bíróság azonban nem; a nemzeti jog alá tartozó, a választottbírósági megállapodások hatékonyságát megerősíteni szándékozó eljárási eszközök (mint például a perlési tilalom) összeegyeztethetetlenek a rendelettel, amennyiben indokolatlanul összeütközésbe kerülnek azon joghatóság megállapításával, amelyet más tagállamok bíróságai a rendelet alapján saját maguk számára állapítanak meg²⁵; a joghatóság megállapítása nem egységes a választottbírósági eljárásokat kiegészítő, illetve támogató

²³ E tekintetben lásd a 2004/48/EK irányelv 7. és 9. cikkét.

²⁴ A C-391/95. sz. (*Van Uden*) ügy.

²⁵ Lásd a C-185/07. sz. (*West Tankers*) ügyet.

eljárásokban²⁶; a választottbíróági rendelkezést figyelmen kívül hagyó bírósági határozatok elismerése és végrehajtása bizonytalan; a választottbíróági rendelkezés érvényességére vonatkozó, illetve választottbíróági határozatot elutasító bírósági határozatok elismerése és végrehajtása bizonytalan; választottbíróági határozatot magukban foglaló bírósági határozatok elismerése és végrehajtása bizonytalan; és végezetül a New York-i Egyezmény hatálya alá tartozó választottbíróági határozatok elismerését és végrehajtását kevésbé tartják gyorsnak és hatékonyak, mint a bírósági határozatok elismerését és végrehajtását.

3.8. Egyéb kérdések

A fent részletezetteken túl a további kérdések merültek még fel.

3.8.1. *Hatály*

A hatály tekintetében nem említettek jelentős gyakorlati problémát a választottbíróági eljárással kapcsolatban fent ismertetett ponton kívül. A Bíróság értelmező határozatai megfelelő iránymutatást nyújtanak a „polgári és kereskedelmi ügyek” fogalmának és a rendelet hatálya alóli kizárt területeknek az értelmezéséhez. Az általános tanulmány mindazonáltal nehézségekre mutat rá a 71. cikk gyakorlati alkalmazása terén, a rendelet és az egyes kérdéskörökre vonatkozó egyezmények közötti kapcsolat vonatkozásában.

3.8.2. *A joghatósággal kapcsolatos egyéb kérdések*

A „lakóhely” fogalma tekintetében a jelentés rámutat, hogy a gyakorlatban nem mutatkozott különbség olyankor, amikor a bíróságok a rendelet 59. cikkének (1) bekezdése alapján a „lakóhely” saját nemzeti joguk szerinti fogalmát alkalmazták. Nehéznek bizonyult ellenben a külföldi jog értelmében történő döntés a téren, hogy egy fél más tagállamban rendelkezik-e lakóhellyel (59. cikk (2) bekezdés).

Egyes joghatósági szabályok működését fejleszteni lehetne. Például a C-462/06. sz. (*Glaxosmithkline*) ügyben a Bíróság megerősítette, hogy a 6. cikk (1) bekezdése munkajogi kérdésekre nem vonatkozik. A tanulmány továbbá rámutatott, hogy esetleg szükség lenne olyan, nem kizárólagos joghatósági okra, amelyet az ingóságok fellelhetőségi helye alapozna meg. A dologi jogokat érintő kizárólagos joghatóságra vonatkozóan a tanulmány arról számol be, hogy az irodahelyiségek bérlésére tekintettel érdemes lenne a megállapodásokban választott bíróságot meghatározni, valamint szükség lenne némi rugalmasságra az üdülőbérlés tekintetében, hogy elkerülhetők legyenek a valamennyi féltől távol található bíróságok előtti perek. A társasági jog terén fennálló kizárólagos joghatósággal összefüggésben kérdések merülnek fel a kizárólagos joghatósági szabály hatályát, valamint a vállalkozás „székhelyének” hiányzó egységes meghatározását illetően, ami esetleg pozitív és negatív joghatósági összeütközéshez vezethet.

Nehézségeket eredményez az is, hogy nem egységesen alkalmazzák a 65. cikk értelmében a 6. cikk (2) bekezdését és 11. cikkét azon eljárásokban, amelyek harmadik személyek bevonásával folynak. Különösen amikor a tagállamok egyes nemzeti eljárási jogszabályai alapján alkalmaznak eltérő bánásmódot harmadik személyekkel, valamint harmadik

²⁶ Lásd a C-190/89. sz. (*Marc Rich*) ügyet. Az ilyen kiegészítő eljárásokra példa a választott bíró kijelölésére, illetve elmozdítására, a választottbíróági eljárás helyszínének meghatározására, a határidők meghosszabbítására vagy a bizonyíték megóvása érdekében bírósági szakértő kijelölésére irányuló eljárás.

személyeket perlő felekkel szemben. A bíróságoknak továbbá nehézségeket okoz felmérni a másik tagállami bíróságok által kibocsátott olyan határozatok joghatását, amelyek harmadik fél perbevonását követően keletkeznek.

Tengerjogi ügyekben nehézségekről számoltak be a felelősségbiztosítási alap létrehozására, illetve az egyéni felelősség megállapítására irányuló eljárások összehangolása terén. Művinek találták továbbá a szállítási szerződésre alkalmazandó jogra történő hivatkozást, hogy annak értelmében kellene meghatározni a hajórajegyre vonatkozó joghatósági megállapodás kötő erejét a hajórajegy harmadik személy birtokosa tekintetében²⁷.

Fogyasztóvédelmi ügyekben a 15. cikk (1) bekezdésének a) és b) pontja alá tartozó fogyasztói hitelmegállapodások típusai már nem felelnek meg a fogyasztói hitelmegállapodások egyre fejlődő piacának, amelyen azóta már különféle további hiteltermékek is megjelentek, amint az a fogyasztói hitelmegállapodásokról szóló 2008/48/EK irányelvben²⁸ tükröződik is.

Végezetül a közösségi szintű kollektív jogorvoslat vonatkozásában jelenleg folyó munka fényében felmerül a kérdés, hogy szükséges-e különös joghatósági szabályokat kialakítani e sajátos perekre.

3.8.3. *Az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó egyéb kérdések*

Az Európai Parlament 2008. december 18-i állásfoglalásában felkérte a Bizottságot, hogy foglalkozzon a közokiratok akadálymentes elismerésének és végrehajtásának kérdésével²⁹. Az általános tanulmány nehézségekről számol be a büntetések akadálymentes elismerése és végrehajtása terén is. Végezetül a tanulmány bemutat néhány megoldást, amelyekkel csökkenthetők lennének a végrehajtási eljárások költségei.

²⁷ Lásd a C-387/98. sz. (*Coreck Maritime*) ügyet.

²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/48/EK irányelve (2008. április 23.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 133., 2008.5.22., 66. o.).

²⁹ Lásd a Bizottságnak szóló ajánlásokkal az európai közokiratról szóló, 2008. december 18-i európai parlamenti állásfoglalást, amely elérhető a <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0636+0+DOC+XML+V0//HU> címen.